

Frágreiðing frá lögmanni

Lögtingssetan 1969 er sett, og tingarbeiðið skal byrja. Tað er mín vón, at vit — løgting og landsstýrið - fáa eyddu til at útinna arbeiðið til størst møguligt gagn fyri okkara fólk.

Tað kann og skal ikki dyljast, at umstøðurnar uttan fyri okkara land hava givið okkum størri trupulleikar og lagt størri byrðar á herðar okkara enn nakar kundi roknað við.

Her hugsji eg um tey ótryggu figgjarviðurskiftini úti í heiminum - tann stóra broytingin --- upp og niður, tó mest upp - í diskonto og lækkandi obligatiónskursum, sum er farin fram og fryktandi fyri vil halda áfram, og so tann kreppa innanfyri okkara fiskivinnu, sum tey út av lagi katastrofalu ísviðurskiftini í Vesturgrønlandi í summar, sum hava forðað allari fiskiveiðu. Hetta er einki minni enn ein náttúrukatastrofa.

Tað tykist mær, at alt hetta, sum ikki kann leggjast sitandi ella undanfarna landsstýrinum til last, má kalla á allar flokkar, á allar lögtingsmenn til samdrátt í hesum føri.

Hetta er ikki so at skilja, at landsstýrið vil skúgva nakað av ábyrgdini yvir á andstøðuna. Landsstýrið vil, so langt møguleikar røkka, koma við uppskotum til neyðug tiltøk, men tað eg vil siga er, at eingin flokkur eigur at skapa sær partapolitiskt gagn av teim nevndu umstøðum.

Vit eru allir í so máta í sama báti.

Lógaruppskot til neyðugar ábøtir vil landsstýrið leggja fyri tingið, tá búskaparráðið hevur gjørt sína metan.

Tað er ikki mín ætlan í dag at halda eina langa røðu, men eg vil bert í stuttum royna at greiða frá nøkrum høvuðsmálum samstundis sum eg vísi á tað fylgiskjalið, ið útbýtt verður, har nærri er greitt frá teimum ymisku vandamálunum.

- 1) a. *Figgjarlógin 1968/69* balanceraði við kr. 73.871.000, sum inntøkur-
nar vórðu settar til, meðan útreiðslurnar verða settar til kr.
402.161 minni enn inntøkurnar.

Sambært fyribils uppstilling er inntøkan	kr. 81.797.676,35
og tann fyribils uppgjörda útreiðslan	kr. 77.244.856,13

sum gevur eitt fyribils avlop upp á	kr. 7.552.820,22
---	------------------

Men her eigur at takast við, at landskassin hefur av likviditetinum fyri ymiskar ábyrgdir lagt út um 3.4 mill. kr., eins og er útgaldið til asfaltverkið um 830.000 kr. og «J. C. Svabo» 165.000 kr.

b. Fíggjarstøðan 1969/70 roknar við eini inntøku

upp á	kr. 89.188.000
og eini útreiðslu upp á	kr. 89.156.166
Frá 1. juli 1969 var inngingið av inntøkum um ..	kr. 19.700.000
samstundis sum útgaldið er um	kr. 32.300.000

Verður roknað við, at hetta skuldi svara til $\frac{1}{4}$ av tølunum á fíggjarlógini, er tað greitt, at inntøkan er um $2\frac{1}{2}$ mill. kr. minni enn ætlað fyri $\frac{1}{4}$ ár, meðan útgaldið er um $11\frac{1}{2}$ mill. kr. meira enn svarar til eitt fjórðingsár, umframt at tað fyri veðhald er útgaldið kr. 1.074.341,44.

Annars verður víst til frágreiðing frá gjaldstovuni.

Lán til landskassan eru upptikin við kr. 1.130.000.

Tað er lætt skiljandi, at landskassin við so nógv størri útgjaldingum enn samsvarandi inntøkum í fyrra partinum av fíggjarárinum má vera í likviditetstrupulleikum.

Hevði landskassin eins og statskassin havt trekningsmøguleikar hjá Nationalbankanum, kundu yvirtrekkini útlíknast. Landsstýrið hefur so langt aftur sum til hálvtríssini reist hetta málið vvirfyri ríkismyndugleikunum, men ikki enn fingið umsóknina játtaða. Landsstýrið vil halda áfram við at krevja neyðugar trekningsmøguleikar.

2) Fiskiøinnan.

a. Veiðan pr. 1. juli 1969 er av hagdeildini fyríbils uppgjörd til umleið 80.000 tons av rundum fiski, meðan veiðan fyri árið 1968 var 166.300 tons.

b. Útflutningurin er pr. sama dato uppgivin til 66,0 mill. kr. imóti 66,7 mill. kr. 1. hálvár 1968.

Innflutningurin frá Danmark er:

pr. 1/6-1969:	sama tíarskeið 1968:
54.737.000	45.912.000

Tann størsti vøksturin stavar seg frá:

Brenni og smyrjiołja	3.307.000
Maskinir og akfør o.t.	5.271.000

Spurningurin er um ikki vit flyta inn ov nógv av akforum.

c. *Fiskiflotin* er í hesum tíðarskeiði øktur við 18 skipum yvir 20 tons við tilsamans umleið 6.000 tons brutto, meðan einki skip eru útgingin av skipaskrásetingini.

d. *Marknaðurin.*

Nú er søla av saltfiski komin í lag til Spanien og Italien, Grikkaland og Portugal og prísurin er ein mun betur enn somu tíð í fjør.

e. Sáttmálin, ið kom í lag undir samráðingunum í oktober 1968 við tað grønlandska landsráðið, gav føroyskum veiðimönnum eina betur og greiðari støðu enn frammanundan.

f. Flestu av teim størru fiskivinnutjóðunum hava stórliga útbygt teirra fiskiflota, so kappingin verður harðari og harðari á veiði-økjunum. Tað kann tí fáa størsta týðning fyri okkum, at vit hava rættindir innanfyri tað grønlandska fiskimarkið.

3) Útbyggjan á landi fer støðugt fram, eisini við stuðuli frá landskassanum, m.a. við veðhaldi av lánnum til smáidnað.

Líkalciðis hava onnur virkir fingið veðhald sum hjálp úr kreppuumstøðum.

Hetta er nærri frágreitt í skjalinum.

4) Landsstýrið arbeiðir við málinum um at taka munandi størri part av inntøkunum til landskassan við meirvirðisgjaldi - «M.O.M.S.» samstundis sum lætt verður um tann beinleiðis skattin.

Skattanevndin sambært lógtingslóg nr. 25. frá 8. mai arbeiðir við hesum máli.

5) Tann umskipan av búskaparráðnum, sum er farin fram sambært lógtingslóg nr. 18 frá 7. mai 1969, skuldi skapa betur møguleikar fyri eini fjølbroyttari viðgerð av teim vinnulívsmálum, ið koma til viðgerðar undir viðvirkan av umbøð fyri teir ymisku vinnustættirnar.

Væntandi fáa vit á henda hátt m.a. skjótt uppskot til endurnýggjan og nýskipan av okkara skipaflota og fiskivinnuni sum heild.

6) Tann studningsskipan til fiskivinnuna, ið hevur verið galdandi, og sum byrjaði við lógtingslóg nr. 48 frá 30. mai 1964, bleiv endurnýggjað og munandi broytt við lógtingslóg nr. 6 frá 17. mars 1969. Grundreglan í hesi lóggávu hevur allíð verið tann, at studningur

til fiskimannin bert skal latast til fullblóðgaðan 1. flokks fisk.

Á hesum øki tykist tað sum lönjavningargrunnurin, ið hevur studningsveitanina um hendi, ikki hevur verið nóg mikið ansin, við tað at studningurin er latin bert eftir játtan frá vrakarastovninum um vekt, meðan sjálv góðsken ikki tykist at hava verið váttað.

Landsstýrið hevur roynt at rætta upp á hetta.

Ein annar veikleiki í studningsveitanini er tann, at studningurin til útróður í Grønlandi verður latin út frá einum basisprísi, ið Grønlandsfelagið heldur seg kunna broyta, soleiðis sum teim hóskar best, meðan tað er ein almenn nevnd, sum setir basisprísir fyrri útróðrafiskin í Føroyum.

Ifall Grønlandsfelagið skal kunna seta basisprísir sum teim hóskar best, hvat eg vil halda ikki er samsvarandi lógini, krevur lógin eina broyting, sum annaðhvørt setir ein fastan basisprís -- hvat eg haldi er tað lógin sigur nú -- ella letur prísir avgera av eini almennari nevnd eftir líknandi reglum sum fyrri heimaútróðrinum.

Vit hjálpa okkara fiskivinnu við studningi, m.a. tí at prísirir fyrri fisk á okkara marknaðarlondum er ov lágur, men vit skulu ikki trúgva, at allar súður eru syftar av tí grund, tí koma okkara marknaðarlond eftir tí, at vit upprætbalda ein kunstigan prís gjøgnum studningar, kunnu tey gera móttrekk t.d. við at seta serstakt innflutningsgjald. Vandi er í hvørjari vælferð.

Pr. 18. juli 1969 varð útgoldið í studningi kr. 5.767.231.80, meðan $\frac{1}{4}$ av játtanini á fíggarlógini er slakar $1\frac{1}{2}$ mill. kr. Annars verður víst til framlagda skjal.

7) *Peningastovrnarnir* (bankar og sparikassar) hava til Búskaparráðið uppgivið:

a. innskotspeningur pr. 1/7-1969	kr. 285.213.000
og innskotspeningurin pr. 1/4-69	kr. 282.471.000
b. útlánspeningur pr. 1/7-1969 til	kr. 298.529.000
og pr. 1/4-1969	kr. 291.118.000

Bank- og sparikassarentan hevur tey seinastu tvey árin verið í hækkkan bæði hvat innlán og útlán viðvíkir m.a. orsakað av tí hækkaðu diskonto.

Tað sigur seg sjálvt, at ein høg útlánsrenta má nerva allari investering og ikki minst fiskivinnuna, ið frammanundan hevur tungar byrður.

Landsstýrið hefur, beint aftaná seinastu diskontohækkunina, eftir samráð við teir føroysku bankarnar og Føroya Sparikassa fingið vátan fyri, at hesir stovnar ikki í lätuni hava í hyggi at hækka útlánsrentuna á teim sokalladu føroysku pengunum, so leiðis sum gjørt varð, tá diskontoin hækkaði um nýggjárið 1968.

Annars skal sigast, at koma okkara bankar at fylgja tí sjónarmiði, sum stjórin fyri Privatbankan, harra Johs. Green, nýliga hefur flutt fram, kann væntast, at útlánspolitikkurin verður meira liðiligur og tíðarhóskandi. Harra Green's røða er tí tikin við í fylgiskjalinum.

- 8) Tryggingin hefur tey seinastu árin vegna stórskadar hildið seg noydda til at gjøgnumføra eina týðandi hækkan av teim flestu gjøldum, hvat hefur tyngt munandi um rakstrarútreiðslurnar hjá fiskivinnuni.

Tryggingarsambandið er tífetur vordið ein sterkur peningastovnur við einum eginpeningi upp á um 35 mill. kr.

Roknast má við, at nevndin fyri Tryggingarsambandið, hvørs meiriluti er valdur av lögtingi og landsstýri, ansar eftir, at tryggingrgjøldini eru tey lægst møguligu.

- 9) *Skipaskráseting og skipauppmáling.*

Sum kunnugt eru hesi yvirtikin øki, sum ávikavist landfútin og skipasýnið taka sær av ímóti samsýning úr landskassanum.

Nú maskineftirlitið kemur at skifta leiðslu, vegna tess, at eftirlitsmaðurin skjótt fellur fyri aldursmarkið, umhugsar landsstýrið at fáa broytt skipanina soleiðis, at bæði maskineftirlitið, skipaskráseting og skipauppmálingin kemur undir somu leiðslu av manni, ið hefur prógv sum civil-ingeniør- og / ella teknikum-ingeniør. Starvið skal sjálvandi til sína tíð verða lýst leyst.

Hesir fyristøðumaður skuldi so eisini havt øll innkeyp av vegamboðum o.t. í hendi og eftirlit við hesum.

Landsstýrið metir tað vera av størsta týðningi at samskipa --centralisera hesi økir.

- 10) *Skúlamál.*

Her verður víst til tær viðmerkingar í skjalinum um hetta mál.

- 11) *Sjálvstøðugt føroyskt umboð í Norðurlanda ráðnum* hefur landsstýrið samráðst um, og er málið komið so langt áleiðis at tað kann væntast, at Føroyar fáa slíkt umboð til komandi Norðurlanda-fundin í Reykjavík í 1970.

Samráðingar eru í gongd um eitt fíggarligt norðurlanda samarbeiði, eitt samarbeiði, ið kann fáa ávirkan á føroysk viðurskiftir, serstakliga hvat fiskivinnuni viðvíkir.

Landsstýrið fylgir við í tí, ið fer fram her. Men skal tað beinanvegin sigast, at útlitið til semju, serstakliga á fiskivinnuøkinum, í lötuni ikki tykist tann besta.

Vit hava eina skipan eisini hvat studninginum viðvíkir, ið nærmast líkist tí norsku, men er heilt annaðleiðis enn tann finska, svenska og danska skipanin.

Tað tykist ógvuliga trupult at fáa eina samskipan um fiskivinnu-málini fyri hesi lond, og Ísland hevur ikki enn tíkið nakra støðu til málið.

- 12) Landsstýrið hevur umhugsað at seta uppskot um í samband við fíggarlógaruppskotið at lata allan *stuttleikaskattin* fara í serstakan grunn, ið skal nýttast til ávís endamál sum t.d. studning til byggjan av ungdómshúsum.

- 13) *Flogmálið* hevur landsstýrið roynt at fáa eina loysn upp á, og er nú skipan, soleiðis at føroyskt flogfelag, við almennum peningi sum meiriluta, kann koma við í flogferðsluni Føroyar - Kastrup í samband við S.A.S. og Iceland Air, roknað frá 1. april 1969, og soleiðis, at tað stendur opið til samráðingar, um tað føroyska flogfelagið skal yvirtaka alla flogferðsluna aftaná 1. april 1971, tá sáttmálin millum S.A.S. og Iceland Air gongur út.

Sum viðurskiftini eru í lötuni sigur S.A.S., at flogferðslan Føroyar - Kastrup gevur stóran vinning.

- 14) *Tænastumannalógin* varð í tingsetuni 1968 vist til viðgerðar í serstakari 9-mannanevnd.

Henda nevnd hevur steðgað við viðgerðini inntil tann danska tænastumannalógin bleiv liðug frá fólkatinginum.

Henda lóg er nú liðug og varð sett í gildi 1. juli 1969.

Landsstýrið hevur nú skrivað til nevndina við áheitan um at byrja viðgerðina.

Øllum er greitt, at sum umstøðurnar nú eru, við fleiri sløgum av lønarskipanum, kann ikki haldast fram, og ógjørligt hevur nú í fleiri ár verið at fingið starv sett við serkønnum fólki, uttan gjøgnum sersáttmálar, ið geva munandi hægri lán enn tænastumannalógin hevur ásett.

Og ikki minni flókt gerst skipanin, tá býráðið hevur eina lønarskipan við hægri løn enn landsins tænastumenn, (ríkisins tæn-

astumenn í Føroyum hava eisini eina munandi hægri løn), og tá stovnar, ið eru undir almennari umsjón, seta nýggj embættiruttan at lýsa størv leys og skapa nýggja lønarskipan.

15) *N. A. T. O.*

Sum øllum kunnugt er tað í næsta mánað 20 ár síðan N.A.T.O. bleiv sett á stovn, og er tá møguleiki fyri at siga upp limaskapin við eitt ára ávaring.

Føroyar gjørdist limur í N.A.T.O. saman við Danmarkuttan at málið frammanundan varð lagt fyri heimastýrið, hvat láverandi limur av landstinginum, Poul Nielsen, sáli, fannst at, men segði tó samstundis, at eingin ivi var í, at ein stórir meiriluti av tí føroyska fólkinum føldi seg heima í tí vestara partinum av heiminum, og var hetta ivist eg ikki í samsvarandi veruleikau.

Síðani tá hava viðurskiftini í Europa broytt seg nakað til tað betra, hvat tað sokallaða kalda kríggjð viðvíkur.

Men vit kunnu tó ikki síggja burtur frá, at tað størsta militervaldið í Europa ikki enn er komið burtur frá at nýta hermegi fyri at fremja sín politikkk ímóti øðrum londum. Øll minnst hvat hendi í Ungarn, og hvat nú er hent í Czekoslovakiet.

At N.A.T.O., sjálvt við sínum brekum, hevur tænt sítt endamál at vera ein vernd fyri øll limalondini ímóti gjøgnum trýst at lata seg tvinga frá sínum demokratiska stýrslagi, kann eingin vera blindur fyri.

Spurningurin er so nú: skulu vit siga limaskapin í N.A.T.O. upp.

Fyri at kunna taka fasta støðu til hetta, mugu vit gera okkum greitt:

- 1) Eru viðurskiftini í heiminum, serstakliga í Europa, so nógv broytt, at eitt N.A.T.O. er óneyðugt, ella vit ikki meira hava fyri neyðuni at vera undir N.A.T.O. tryggjeikanum.
- 2) Ella kann tað hugsast eitt fyri okkum líka so gott alternativ sum N.A.T.O., t.d. ein norðurlanda verjusamgonga.
- 3) Ella vil einuttanveltað støða kunna forsvarast ella vera tann besta.

Til hetta skal eg siga, at

- ad 1) Eftir míni metan kunnu vit ikki enn vera N.A.T.O. fyriuttan og skulu tí ikki uppsiga okkara limaskap, men møguligvís taka tað fyrivarni, at vit ynskja at hava rætt til eitt árs uppsagnarfrest.

- ad 2) Ein norðurlanda verjusingonga er óhugsandi í lötuni, tí Noreg, og vistnokk eisini Ísland, longu hava tikið stöðu til at blíva verandi í N.A.T.O., meðan Svøríki framvegis vil reka sín sokallaða neutralitetspolitikk.
- ad 3) Tær umstøður, sum valda í heiminum í lötuni, vilja ikki gera tað møguligt fyri eitt so stratetisk tíðandi pláss sum Føroyar at kunna fáa loyvi at halda seg uttanvellað og harvið skapa eitt tómrúm mitt í Atlantshavinum.
- 16) Við endnum á seinastu lögtingssetu hendi tað merkiliga, at mál, sum samtykt vórðu við aðru viðgerð, og sum annars meiriluti tyktist fyri, ikki komu til 3. viðgerð.
Landsstýrið vil leggja hesi mál aftur fyri lögtingið í sama líki, sum samtykt vórðu við 2. viðgerð.
- 17) Um tey *socialu málini* v.m. verður víst til framlagda skjal.
- 18) *Skiparakstur*in framgongur av eini uppgerð frá Búskaparráðnum í framlagda skjali, og vísir okkum, at tey skip, ið hava klárað seg ringast í 1968, eru línuskipini, har miðalavlopið til rentur, avdrátt og umsiting bert er kr. 7.900, meðan tað til hesar útreiðslur í 1967 kravdist kr. 165.000.
- 19) *Strandferðslan* kostar landinum í lötuni umleið minst kr. 100.000 pr. mánaða.
Hetta er stórir peningur, sum tó neyvan sleppst undan, skulu tær ymisku oyggjarnar hava tíðarhóskandi samband. Okkara land er so limað sundur av firðum og sundum, at útreiðslurnar til samferðslumál mugu vera væl hægri enn hjá londum, ið liggja í einum.
Annars er víst til tað framlagda fylgiskjalið.
- 20) *Telefonverkið*.
Ein neyðug hækking av gjøldum er farin fram við kunngerð nr. 50 frá 24. juni 1969 fyri at telefonverkið kann hvíla í sær sjálvum, sum má haldast vera tað mest rættvísa.
Víst verður til framlagda skjal.
- 21) *Útvarpið*.
Víst verður til framlagda skjal.

22) *Vega- og havnabyggingin.*
Framgongur av skjalinum.

Hetta var so í stuttum eitt yvirlit yvir tær mest týðningarmiklu umstøður landsins.

Eg byrjaði við at siga, at umstøðurnar vóru hættisligar. Ja, so er tíverri. Men vit skulu tó ikki fella í fátt, tað hava føroyingar ongantíð gjørt.

Taka vit øll lógvatak saman, draga eina línu og hava í huga táð okkara forfedrar dugdu, sum vóru noyddir til at seta tering eftir nering, koma vit eisini hesa ferð at vinna á trupulleikunum.

Tingnevndir

FÍGGJARNEVNDIN: J. Fr. Øregaard, Hilmar Kass, Johan Poulsen, A. Djurhuus, Hákun Djurhuus, Knút Wang og Hanus við Høgadalsá.
T i l t a k s m e n n : Poul J. Olsen, Martin Joensen, Trygvi Samuelsen, Peter F. Christiansen, Kjartan Mohr, Vilhelm Nielsen og Finn-bogi Isaksen.

UMSÓKNARNEVNDIN: J. P. Thomasen, Leon Joensen og Vilhelm Nielsen.

LANDSSTYRISMÁLANEVNDIN: J. Fr. Øregaard, Peter F. Christiansen og Peter C. Christiansen.

NEVND VIÐV. FÓLKA- OG FARMAFLUTNINGI: Poul J. Olsen, J. P. Thomasen, Peter Christiansen, Sigurð Joensen og Tummus Joensen.

LÓGARNEVNDIN: Trygvi Samuelsen, Demmus Hentze, Poul J. Olsen, Martin Joensen og Sigurð Joensen.

SKATTANEVNDIN: Poul J. Olsen, Hilmar Kass, A. Djurhuus, Trygvi Samuelsen, Demmus Hentze, Peter Chrstiansen og Sigurð Joensen.